کانون سراسری انجمن های صنفی مهندسان معمارایران
همایش بین المللی معماری،عمران و شهرسازی در هزاره سوم
تهران - تیر ماه ۹۴

بررسی تاثیربافتهای شهری در ایجاد حس تعلق به مکان

(مطالعه موردی شهر میناب)

نجمه پری تقی نژاد[1*]، دکتر منصور نیک پور[2]

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد بم
۲ - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد بم

چکیده:

امروزه عدم توجـه به ایجاد حس تعلق به مکان در بافت هـای جـدید یکی از بزرگـترین مشکلات فراروی شـهرهای معاصر می باشد ، نیاز به آرامش ، امنیت ، مکانی خاطره انگیز و بیاد ماندنی به منظور بهبود کیفیت فضا های شهری کاملا مشهود است.

عدم توجه به کیفیت بخشی فضاها باعث معضلاتی در اداره شهرها و حس ناامنی می شود. تحقیقاتی که تا کنون انجام شده در مورد تاثیر عناصر کالبدی در ایجاد حس تعلق به مکان می باشد ولی تاکنون به طور مشخص به تاثیر امنیت در ایجاد حس تعلق به مکان پرداخته نشده ، این پژوهش قصد دارد با بررسی مقایسه بافتهای جدید وقدیم شهر ، راز و رمزهایی که سبب ایجاد حس تعلق در فضاهای شهری می شود را بیابد این تحقیق از نوع کیفی ، از طریق مشاهده و استفاده از ابزار پرسشنامه در میان ۳۶۰ نفر از ساکنان ۲۰ سال به بالا در دو محله پری تقی (بافت قدیم)و نودوپنج دستگاه (بافت جدید) در شهرستان میناب به صورت مقایسه ای اجرا شده است. روش نمونه گیری در این پژوهش ، تصادفی منظم است .

نتایج حاصل از این پژوهش با تحلیل مولفه های اصلی نشان می دهد که حس تعلق به مکان در بافت های مختلف شهری متفاوت است. همچنین حس تعلق به مکان وهویت محله ای ،از سه عامل: احساس امنیت، تعاملات اجتماعی وکیفیت بخشی به فضاهای گمشده ومتروکه ، تشکیل شده است.که از بین این عوامل، احساس امنیت ، بیشترین تاثیر در ایجاد حس تعلق به مکان دارد.

واژگان کلیدی : ، احساس امنیت ، حس تعلق به مکان،فضاهای گمشده ،تعاملات اجتماعی

مقدمه:

عدم حس تعلق به مکان از بارزترین مشکلات شهرسازی معاصر است ، بحرانی که در ایجاد فضای شهری و شهرسازی امروز بیش از آنکه معطوف به کیفیت ارتباطات باشد ،متوجه کمیت ارتباطات بوده ،ازاین رو حس تعلق به مکان مورد غفلت وفراموشی قرارگرفته است.

بحران مکان به مفهوم بحران اجتماعی از فضا وزمان از بارزترین مشکلات شهرسازی معاصراست،بحرانی که درایجاد فضاهای شهری فاقد هویت وفاقد ریشه ، تاریخ ، وفاقد ارتباط تبلور یافته است (پرتوی ۱۳۸۲).

نداشتن احساس تعلق خاطر به محله مسکونی یعنی نداشتن صورت آشنا ، لاقیدی ، یعنی بی تفاوتی به شهر، دور شدن از دیار آشنا ، دور شدن از قصه شهر یعنی کم رنگ شدن هویت (حبیبی ۱۳۸۳).همچنین عدم توجه به کیفیت بخشی فضاها باعث معضلاتی در اداره شهرها وحس ناامنی می شود،یکی از دلایل بیگانگی وعدم تعلق به مکانهای معاصر را می توان در این نکته دانست که درنیای امروز تنها به جهت یابی توجه می شود و در جهت شناسایی محیط اقدامی صورت نمی گیرد، شناسایی به معنای احساس دوستی با محیط است که بر اساس تعلق خاطر درونی و وابستگی روحی تبدیل می شود واحساس امنیت عاطفی ولذت از مکان را بوجود می آورد.شناسایی مکان علاوه برفراهم سازی این که انسان در محیط بهتر و موثرتر عمل می کند،احساس تعلق به مکان را به وجود می آورد(پورمند ۱۳۸۹)

مفهوم حس تعلق به مکان:

تعلق مکانی به این معنا است که مردم خود را به واسطه مکانی که در آن به دنیا آمده اند ورشد کرده اند، تعریف می کنند، این ارتباط که به طور کلی حس مکان نامیده می شود مردم را به گونه ای عمیق وماندگارتحت تاثیر قرار می دهد و خاطره مکان ،هویت وقدرت انسان را تقویت می نماید ،در واقع احساس تعلق به مکان سطح بالاتری از حس مکان است که در هر موقعیت وفضا به منظور بهره مندی وتداوم حضور انسان در مکان نقش تعیین کننده ای ایفا می کند(فلاحت ۱۳۸۵).

تعلق مکان از دیدگاه روانشناسی محیطی:

انسان ها به تجربه حسی ، عاطفی و معنوی خاص نسبت به محیط زندگی نیاز دارند.این نیازها از طریق تعامل صمیمی ونوعی هم ذات پنداری با مکان که در آن سکونت دارند ، قابل تحقق است، تعلق مکانی به این معناست که مردم خود را به واسطه مکانی که درآن به دنیا آمده ورشد کرده اند ، تعریف می کنند به طوری که مردم را به گونه ای عمیق وماندگار تحت تاثیر قرار می دهد وخاطره مکان ، هویت وقدرت انسان را تقویت می نماید. در واقع احساس تعلق ودلبستگی به مکان سطح بالاتری از حس مکان است که در هر موقعیت وفضا به منظور بهره برداری وتداوم حضور انسان در مکان نقش تعیین کننده می یابد (رحیمان ، محکی ۱۳۸۸)

تعلق به مکان از دیدگاه جامعه شناسان:

جامعه شناسان وبویژه انسان شناسان همواره براین نکته تاکید کرده اند که مکان،محل وسرزمین برای مردم بسیار اهمیت دارند ، چراکه توانایی هویت سازی بسیار بالایی دارند، حس تعلق به مکان در درجه نخست به معنای خاص و متمایز بودن ، ثابت و پایدار ماندن ، تداوم داشتن وبه جمع تعلق داشتن است (گل محمدی ۱۳۸۱)

تعلق مکان از دیدگاه فلاسفه : هویت انسان وابسته به شناسایی مکان است ، چنانچه شناسایی مکان را شالوده حس تعلق داشتن انسان به مکان می داند(نوربری شولتز ۱۹۹۶)

دیدگاه رلف:

از نگاه پدیدارشناسان ، حس مکان به معنای مرتبط شدن با مکان به واسطه درک نمادها وفعالیتهای روزمره است.این حس میتواند در زندگی فردی بوجود آید وبا گذرزمان عمق و گسترش یابد (رلف ۱۹۷۶).

دیدگاه استیل:

تعلق به مکان سطح بالاتری از حس مکان است که به منظور بهره مندی وتداوم حضور انسان در مکان نقش تعیین کننده ای مییابد ، تعلق به مکان که بر پایه حس مکان بوجود می آید فراتر از آگاهی از استقراردر یک مکان است .این حس به پیوندفرد با مکان منجر شده ودرآن انسان خود از نشانه ها ، معانی، عملکردها و شخصیت نقشی برای مکان در ذهن خود متصور می سازد ومکان برای او قابل احترام می شود (استیل ۱۹۸۱).

دیدگاه شامای:

در این سطح فرد نه تنها از نام ونمادهای مکان آگاه است بلکه با مکان احساس بودن وتقدیر مشترک داشتن، نیز دارد. دراین حالت نمادهای مکان محترم وآن چه برای مکان رخ می دهد برای فرد نیز مهم است(شامای ۱۹۹۱).

از این رو با توسعه جوامع انسانی وتغیر شیوه زندگی وسکونت مردم ،توجه معماران ، طراحان وبرنامه ریزان به کیفیت فضاها ومحیط های ساخته شده افزایش یافته ونقش طراحی به عنوان شکل داده به محیط زندگی وپاسخگویی به توقعات ونیازهای انسان اهمیت بیشتری یافته است وپژوهش های انجام شده نشان می دهد که محیط علاوه بر عناصر کالبدی شامل پیام ها معانی ورمزهایی است که مردم بر اساس نقش ها، توقعات ، انگیزه ها و دیگر عوامل ، آن را رمز گشایی ودرک می کنند ودر مورد آن به قضاوت می پردازند.

جدول ۱: عوامل کالبدی حس مکان از دیدگاه سایر صاحب نظران

نام صاحب نظر	ویژگیها
سالوسن (salvesen,۲۰۰۲)	شخصیت کالبدی، مالکیت، اصالت، ساکنین و وسایل رفاهی، طبیعت مانند آب، گیاهان، آسمان، خورشید و فضاهای خصوصی و جمعی؛ اجزای تشکیل دهنده مکان هستند که در خلق حس مکان موثرند.
نوربرگ شولتز	حس مکان در مکان هایی یافت می شود که دارای شخصیت مشخص و متمایز هستند و شخصیت محیطی از چیزهای ملموس ساخته شده که دارای مصالح، شکل، بافت و رنگ است (Schultz,۱۹۹۷)
لینچ	حس مکان عاملی است که میان انسان و مکان ارتباط برقرار کرده و وحدت به وجود می آورد. فضا باید هویت قابل ادراکی داشته باشد و قابل شناسایی، به یاد ماندنی و نمایان باشد تا حس مکان ایجاد کند که این نوع حس مکان می تواند حس تعلق نیز به همراه داشته باشد (لینچ، ۱۳۷۶).
ستالو	تعلق به مکان ورای تجربیات احساسی و قابل درک و شامل اعتقادات فرهنگی و فعالیت‌هایی است که انسان را به محیط پیوند می‌دهد.
جان جکسن	حس مکان، حسی است که فرد در نتیجه یک اتفاق یا سنت در درون خود می‌سازد و با حس بازیابی و خواندن دوباره وقایع، نگهداری می‌شود.

(مأخذ: سرمست و متوسلی ۱۳۸۹)

جدول ۲ : عواملی که در ایجاد حس تعلق به مکان موثرند

عوامل مورد بررسی	معیار سنجش
عوامل کالبدی	اندازه ، فرم ،مبلمان شهری ، امنیت فیزیکی ، بافت و تزئینات، روابط چیدمان ، فعالیتها ورویدادها ، مصالح ،شکل، رنگ ، نفوذپذیری
عوامل روانشناختی	ویژگیهای فردی ، هویت ، تخیل ، امنیت روانی ، لذت ، شور و خاطره انگیزی
عوامل اجتماعی - فرهنگی	همبستگی اجتماعی ، احساس رضایت ، حس اجتماع ، تجارب جمعی ، صفا و صمیمیت
عوامل اقتصادی	مالکیت

مأخذ : نگارندگان

روش تحقیق :

مطالعه موردی:

تحقیق حاضر گام کوچکی در جهت شناخت مسائل مربوط به حس تعلق به مکان در شهرستان میناب می باشد ، برای این منظور دو بافت قدیم وجدید به صورت مقایسه ای مورد بررسی قرار می گیرد به طوریکه یک محله در بافت قدیم (محله پری تقی) ویک محله در بافت جدید (محله نود و پنج دستگاه)انتخاب شده است.

موقعیت جغرافیایی شهرمیناب:

شهر میناب در شمال شرق تنگه هرمز در مختصات ۲۷ درجه و۴ دقیقه و۲۰ ثانیه الی ۲۷درجه و۱۹ دقیقه و۳۵ ثانیه عرض شمالی و۵۷ درجه و۱دقیقه و ۵۰ ثانیه الی ۵۷ درجه و۲دقیقه و۷ ثانیه شرقی واقع شده است،و درحال حاضر دارای ۳ بخش و۱۰ دهستان است ،این شهرستان به شکل طولی در امتداد جاده ارتباطی بندرعباس – میناب استقرار یافته است،شهر میناب از شمال وشمال غربی به ترتیب به رودان و بندرعباس ،ازجنوب به سیریک وبشاگرد ،از شرق به استان کرمان واز غرب به دریای عمان وخلیج فارس محدود می شود.

شکل ۱: موقعیت محله ها (مأخذ: طرح جامع میناب، شرکت پویا نقش شهر و بنا)

در این تحقیق دو محله با بافت قدیمی و جدید در شهر میناب انتخاب شده اند پس از بررسی خصوصیات فردی و اقتصاد این افراد فرضیه های زیر بین دو گروه اصلی تحقیق مورد آزمون قرار گرفت.

فرضیه ها:

- احساس امنیت و همبستگی اجتماعی ساکنان دو محله با ساکنان منطقه اطراف آنها تفاوت معناداری دارد
- بین تصور افراد از کیفیت بخشی به فضاهای گمشده و میزان احساس امنیت آنها رابطه معنا داری وجود دارد

محدوده مورد مطاله بین دو محله ، دارای بافت قدیمی(محله پری تقی) و دارای بافت جدید(محله ۹۵ دستگاه) به نسبت سایر مناطق در شهر میناب –استان هرمزگان- هستند . بدین ترتیب در جامعه آماری مورد مطالعه ساکنان با وضعیت مالی متنوع وجود دارند . برای تعیین حجم نمونه براساس جمعیت جامعه آماری ، در سطح ۵ درصد خطا با سطح اطمینان ۹۵ درصد در هر دو محله جمعا"۳۶۰ نفر به عنوان جامعه نمونه براساس روش نمونه گیری تصادفی منظم انتخاب شدند . به طوری که نیمی از آنها در جوامع با درامد متوسط و بالا و نیمی دیگر در محله کم درآمد ساکن بودند تعداد نمونه گیری به نسبت تعداد واحد های مسکونی در محله ها متفاوت بوده است پرسشنامه تحقیق در هر خانوار توسط سرپرست خانوار یا همسرآنها پاسخ داده شد به طوری که نیمی از پاسخگویان را خانم ها و نیمی دیگر را آقایان تشکیل داده اند ، به منظور کنترل نقش سایر متغیر ها در مقایسه های انجام شده ، میزان درآمد ماهیانه ساکنان به عنوان متغیر اقتصادی و شاخص های همبستگی اجتماعی در هر محله بین ساکنان آنها مقایسه شده است

تعریف نظری و عملیاتی مفاهیم :

الف شاخص احساس تعلق افراد به محل زندگی :

برای تعیین این شاخص ، سوالاتی در مورد مدت زمان سکونت درمحل ، داشتن دوست یا اقوام در آن نزدیکی ، میزان تعلق خاطر به محیط زندگی و تمایل به ترک محله پرسیده شده است و بیشترین مقدار احساس تعلق به مکان با مقدار بسیار زیاد وکمترین مقدار تعلق خاطر با مقدار کم نشان داده می شود

ب کیفیت محل زندگی از نظر ساکنان : برای بررسی این موضوع سوالاتی در مورد ارزیابی آنها از وضعیت نور و نظافت خیابان و کوچه ها و مبلمان شهری و پارک ها و فضای سبز پرسیده شده است .

ج میزان احساس امنیت محیط : برای ارزیابی این متغیر ، از هر فرد خواسته شده تا احتمال قربانی شدن خود و یا افراد خانواده خود را در انواع جرم بیان کنند .

جدول شماره ۳- سطح امنیتی وشاخص اجتماعی به تفکیک نواحی مورد مطالعه

محله	همبستگی اجتماعی	احساس تعلق به مکان	کیفیت محل زندگی	احساس امنیت
۹۵ دستگاه	٪۸۷	٪۵۵	٪۶۰	٪۹۷
پری تقی	٪۵۹	٪۱۲	٪۲۳	٪۲۵

تحلیل فرضیه ها :

چنانکه انتظار می رود ، متغیر های همبستگی اجتماعی ، کیفیت محل زندگی و احساس تلعق به مکان دارای رابطه همبستگی مستقیم ومعناداری با احساس امنیت هستند . از بین متغیر های حفاظت فیزیکی ، متغیر سطح امنیتی دارای رابطه همبستگی مثبت و معناداری با احساس امنیت بوده است به عبارت دیگر میزان کنترل پذیری احاطه حفاظتی و حتی احساس حفاظت از نظر روانی و ذهنی هم در افزایش احساس امنیت موثر است .(جدول شماره ۳)

برای مثال در بعضی از مجتمع ها که تمهیدات خاصی برای ورود مهمانان رعایت می شود میزان ورود غریبه ها را بشدت کاهش می دهد ولی هرچه تعداد واحد های یک مجتمع افزایش می یابد یا آن مجتمع مساحت بزرگتری در برگیرد از احساس امنیت ساکنان کاسته می شود.

نتایج حاصل از تحلیل همبستگی زوجی بین متغیرهای مختلف با متغیر احساس امنیت در جدول شماره ۴ آمده است . از بررسی روابط همبستگی بین مشخصات اجتماعی – اقتصادی افراد و متغیر احساس امنیت مشخص می شود که تحصیلات و درآمد با احساس امنیت بین گروه های سنی مورد مطالعه مشاهده نشده است البته می توان گفت که این مسئله تا حدودی ناشی از آن است که نظر سنجی تنها از والدین هر خانواده (پدر یا مادر) انجام گرفته است و سن افراد پاسخگو بین۲۰ تا ۷۵ سال بوده و گروههای سنی با ویژگی های مختلف را دربر نمی گرفته است .

جدول ۴ : ضریب همبستگی بین متغیرهای مختلف با احساس امنیت

(سطح اطمینان ۹۹ درصد)

متغیر	ضریب همبستگی	نوع ضریب همبستگی	ضریب معناداری آزمون همبستگی
گروه درآمدی	۰.۰۰۰	اسپیرمن	۰.۹۹۷
سطح سواد	۰.۰۸۳	اسپیرمن	۰.۲۵۱
گروه سنی	- ۰.۰۱۳۹	اسپیرمن	۰.۰۵۵
همبستگی اجتماعی	۰.۲۸۶	پیرسون	۰.۰۰۰
کیفیت محل زندگی	-۰.۲۳۳	پیرسون	۰.۰۰۱
احساس تعلق به مکان	۰.۲۷۱	پیرسون	۰.۰۰۰

در سطح ۹۹ درصد اطمینان با شاخص احساس امنیت رابطه معنا داری دارند

جدول شماره ۵ : مقایسه میانگین شاخص های اجتماعی واحساس امنیت بین ساکنان دو محله پری تقی و۹۵ دستگاه

متغیر	ضریب معنا داری آزمون مقایسه میانگین	نوع آزمون مقایسه میانگین	ضریب معناداری تفاوت معنادار بین دومحله
همبستگی اجتماعی	۰.۰۰۰	T test	۰.۰۰۰
احساس تعلق به مکان	۰.۰۱۲	T test	۰.۰۵۴
کیفیت محل زندگی	-	یومن وتینی	۰.۳۸۶
احساس امنیت	۰.۰۰۰	T test	۰.۰۰۰

- در سطح ۹۵ درصد اطمینان بین احساس امنیت افراد در دو محله تفاوت معناداری وجود دارد .

با استفاده از تحلیل واریانس نتایج زیر بدست امده است :

همانطور که توقع می رفت با استفاده از مقایسه های آماری جداگانه در هر محله مشخص شد که تفاوت قابل ملاحظه ای از لحاظ ویژگی های اجتماعی اقتصادی ساکنان محله پری تقی با ساکنان محله ۹۵ دستگاه وجود ندارد .

همچنین تفاوت معناداری بین احساس تعلق به مکان در بین ساکنان با انواع نحوه اشتغال ملک (سازمانی ، صاحب خانه و مستاجر) وجود دارد . ساکنان سازمانی به میزان قابل توجیهی کمتر از ساکنان خانه های شخصی (صاحب خانه یا مستاجر) به محل زندگی خود تعلق خاطر دارند .

خصوصیات اجتماعی (همبستگی اجتماعی و احساس تعلق به مکان در بین ساکنان محله پری تقی و محله ۹۵ دستگاه تفاوت معناداری دارد .(جدول شماره ۵)

کیفیت زندگی از نظر ساکنین در هر محله تفاوت معناداری دارند.(جدول شماره ۵)

نتیجه گیری:

با گذشت زمان وتغیرات ناگهانی شهرنشینی ، تفاوتهای معنی داری در کیفیت های محیطی بافتهای مختلف شهری به وجود آمده است، امروزه بافتهای قدیمی شهر که زمانی دارای پویایی و سرزندگی بودند کیفیت خود را از دست داده اند وبه فضای گمشده شهر تبدیل شده اند که به عنوان نقاط مسئله دار شهری مطرح هستند، به منظور توجه وبهسازی بافتهای قدیمی ، در ابتدا باید به عناصر اجتماعی وفرهنگی توجه شود که عدم توجه به این مسائل سبب کاهش هویت و حس تعلق محلی می شود. از طرفی بازسازی و کیفیت دهی به بافتهای قدیمی شهر باعث ایجاد جاذبه توریست و رونق صـنعت گردشگری وجذب سرمایه برای شهر می شود، ودر نهایت منجر به ارتقاء حس تعلق محلی ، ایجاد آرامش اجتماعی ،کاهش حس غریبه گی ودر نتیجه فضاهای شهری را ارتقاء می دهد . البته توجه صرف به درآمد واشتغال سبب از بین رفتن صفا وصمیمیت می شود وبرگزاری مراسمات مذهبی واجتماعی ،روابط همسایگی به طور کلی تعاملات اجتماعی کم رنگ می شود وهویت مندی آن کاهش می یابد ، از این رو در بازسازی بافت های قدیمی توجه به عناصر فرهنگی واجتماعی از جایگاه مهمی برخوردار است ، در این رابطه فرد به واسطه داستانها ، افسانه ها و تاریخ و نام گذاری روی مکان با سرزمین وفضا آشنا می شود وپس از گذشت زمان به آن سرزمین احساس تعلق می کند ، از این رو تعلق مکانی از لحاظ فرهنگی ،منعکس کننده مولفه های اصلی حیات اجتماعی – فرهنگی است.

با بررسی پرسشنامه مشخص شد آنچه بیش از همه تاثیر زیادی در ایجاد حس تعلق به مکان را دارد احساس امنیت ساکنان محله است، احساس امنیت ساکنان تابعی است مستقیم ازشاخص های اجتماعی- روانی همانند احساس همبستگی اجتماعی ، کیفیت محل زندگی ، از طرفی دیگر سطح حفاظت فیزیکی ومیزان کنترل پذیری یک محله که با شاخص هایی همچون تعداد ورودی ، کمیت گشت های پاسبانی ، مساحت تعداد واحدهای مسکونی بیان می شود نیز در تعیین میزان احساس امنیت ساکنان موثر هستند.

بدین ترتیب عوامل متعددی بر احساس امنیت افراد موثرند، در این میان کیفیت کالبدی محل زندگی به طور مستقیم وغیر مستقیم (از طریق تاثیر بر روابط اجتماعی ساکنان) براحساس امنیت افراد اثر گذار است.

بررسی ها نشان می دهد در محله پری تقی وجود بافت قدیمی ونسبتا فرسوده باعث شده امنیت نسبت به سایر محلات شهر کمتر شود در نتیجه ساکنان تعلق مکانی کمتری دارند . به منظور تقویت روابط اجتماعی ساکنین محله می توان محیط های برای ترغیب همسایه ها به جمع شدن وصحبت دراین مکان ها پرداخت.وجود فضاهای گمشده متعدد در محله پری تقی سبب متروک بودن ونا امنی محله شده است ، مخصوصا محدوده منبر که ساکنان به شدت از مساله ناامنی رنج می برند .پیشنهاد من این است که با طراحی فضاهای گمشده وایجاد فضای سبز وپارک محله ای وایجاد مکانی برای سرگرمی و ورزش جوانان تا حدود زیادی از جرم ها کاسته می شود، میزان رفت وآمدها بیشتر شده و احساس امنیت افزایش می یابد در نتیجه با افزایش امنیت حس تعلق به مکان نیز بیشتر خواهد شد.

جدول شماره ۶: نقش معماران درایجاد حس تعلق به مکان در بافتهای قدیمی وفرسوده

ردیف	عنوان	توضیحات
۱	کیفیت بخشی به فضاهای گمشده	توجه به فضاهای تاریک ، کم رفت وآمد و گوشه هایی که ترس از جرم درآنها وجود دارد
۲	طراحی مکانی جهت برقراری تعاملات اجتماعی	طراحی فضاهایی جهت برقراری روابط بین همسایگان محله در جهت ایجادشناخت بیشتر نسبت به همدیگر واز بین رفتن حس غریبه گی به منظور کاهش جرم
۳	ایجاد حس امنیت برای ساکنان	ایجاد حس امنیت در بین ساکنان محله هم از نظر فیزیکی و هم روانی

مأخذ: نگارندگان

منابع:

[۱] نوربری شولتز ،کریستین،(۱۳۸۱)، مفهوم سکونت به سوی معماری تمثیلی ، ترجمه محمود امیر یار احمدی ، تهران ، نشر آگه ، چاپ اول.

[۲] پورمند، حسنعلی (۱۳۸۹)، مفهوم "مکان وتصویر ذهنی" ومراتب آن در شهرسازی از دیدگاه "کریستین نوربری شولتز " در رویکرد پدیدار شناسی ، نشریه مدیریت شهری ، شماره ۲۶.

[۳]جبیبی ، سید محسن (۱۳۸۳)، صور خیال شهررا پاک کرده ایم ، مجله رایانه ، معماری وساختمان ، شماره سوم، پاییز ، تهران ،ص ۱۱۷

[٤]پرتوی ، پروین، مکان وبی مکان ، رویکردی پدیدارشناسانه ، مجله هنرهای زیبا، شماره ۱۴، تابستان ، ص ۴۲

[٥] گل محمدی ، احمد،(۱۳۸۱)، جهانی شدن فرهنگ وهدایت ، تهران،نشر نی

[٦]فلاحت، محمد صادق، (۱۳۸۴)، نقش طرح کالبدی در حس مکان مسجد ، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۲، تهران، دانشگاه تهران

[۷]سرمست ، بهرام و متوسلی ، محمد مهدی ، ۱۳۸۹ ، بررسی و تحلیل نقش مقیاس شهر در میزان حس تعلق به مکان (مطالعه موردی : شهر تهران)، مجله مدیدیت شهری ، شماره ۲۶ ، پاییز و زمستان ، ص ۱۳۹

[۸] Relph,E(۱۹۷٦) place and place lessness ,pion,London.the making of place; Research on place& space; Research chonn place&website ۲۰Feb, ۲۰۰۳ ,۱۲mar

[۹]schultz, chiristen(۱۹۹۱),the phenomen on of place,Princeton Architectural press, New York

[۱۰]shamai, shmuel(۱۹۹۱) , sence of place : An Empirical measurement , Geforum volume ۲۲, p۳٤۷

[۱۱]-Steele, fritz,(۱۹۸۱),the sense of place, Boston: CBI pubishing company